

FEMINISME, ENCARA ?

Àngels Cardona

Responsable de la Secretaria de la Dona de l'STEI-i

El feminisme, com a qualsevol moviment social i polític, ha anat canviant durant la història. Una reflexió sobre la seva evolució, pensam que seria positiva per entendre el moment actual. Per això, a la darrera escola sindical dels STEs, duta a terme a la ciutat de Logronyo el mes de juliol del 2001, es va presentar una ponència sobre Història del Feminisme per passar posteriorment a un treball en grup, en què participaren tant dones com homes, per tractar quin és el paper de les dones dins el nostre Sindicat. La reflexió conjunta va ser profitosa, per això, aquest intent de fer-la extensible a tothom.

“Al matí, un grup nombrós de dones i infants havia recorregut les carboneries de Ciutat tractant infructuosament de poder-hi trobar carbó. Les existències s'havien exhaurit feia dies. Davant la crua realitat cercaren remei davant les autoritats. Es concentraren al voltant del Govern Civil, on una comissió fou rebuda pel governador que, després d'escoltar les seves demandes, els informà que el subministrament de Ciutat era competència del batle. Llavors anaren a l'Ajuntament on un grup de dones s'entrevistà amb el batle, el qual els expressà la seva estranyesa pel que els havia dit el governador, ja que era solament aquell qui podia prendre solucions d'emergència per resoldre la manca de carbó.

El batle redactà un escrit adreçat al governador que lliurà a les dones perquè li fessin arribar. L'actitud irresponsable de les autoritats polítiques provocà la revolta. La gent s'adonà que per la via de la súplica no es resoldria el seu problema. En el carrer Unió la gent aturà un carro carregat de carbó procedent del moll. Demanaren al carreter que els vengués la mercaderia, a la qual cosa es negà; de cop i volta, dones i nins assaltaren el carro i s'apropriaren de tot el carbó. Altres carros que circulaven per les Rambles també foren atacats. Poc després els homes s'afegiren a l'enrenou.”

Palma de Mallorca. 18 de febrer de 1918.

De Joan March, Els inicis d'un imperi financer. Pere Ferrer Guasp. Ed. Cort.

Aquests esdeveniments iniciats per les dones mallorquines i els seus infants, foren el preludi dels greus aldarulls que tendrien lloc a la ciutat de Palma un any després.

Que el feminisme ha existit sempre, pot afirmar-se en diferents sentits. En el sentit més ample del terme, sempre que les dones s'han queixat del seu injust destí i han reivindicat una situació diferent, una vida millor; és, però, després d'una presa de consciència de l'opressió que pateixen, que es pot parlar específicament de feminisme, opressió que no és tan sols econòmica, jurídica i sexual, sinó i sobretot, psicològica.

Tal i com ens ho explica la pròpia escriptora Simone de Beauvoir, fins que va emprendre la redacció de la seva obra "El segon sexe" ni tan sols era conscient de patir cap discriminació pel fet de ser dona. La jova filòsofa, de la mateixa manera que el seu company Jean Paul Sartre, havia realitzat una brillant carrera acadèmica i immediatament després, ingressà per oposició, també com ell, en la carrera docent. On estava aleshores la desigualtat, l'opressió? Mitjançant els dos volums d'El segon sexe va iniciar la contundent resposta en aquest interrogant.

En primer lloc, caldria definir què és el feminisme.

Segons el Diccionari ideològic feminista de Victòria Sau, el feminisme és un moviment social i polític que comença formalment a finals del segle XVIII- encara que no adopti aquesta denominació- i que suposa la presa de consciència de

les dones com a grup o col·lectiu humà, de l'opressió, dominació i explotació de què han estat objecte per part del col·lectiu de barons en el si del patriarcat en les diferents fases històriques de model de producció, la qual cosa les mou a l'acció per aconseguir la lliberació del seu sexe amb totes les transformacions de la societat que aquesta requereixi.

El recorregut històric per la història del moviment feminista, el dividirem en tres grans blocs:

1.- FEMINISME PREMODERN.

Les primeres polèmiques.

El Renaixement.

La qüestió religiosa.

El Preciosisme a França.

2.-FEMINISME MODERN.

La Revolució francesa.

La revolució industrial i el capitalisme.

El moviment sufragista.

3.-FEMINISME CONTEMPORANI.

Neofeminisme (anys seixanta i setanta).

Feminisme liberal.

Feminisme radical.

Feminisme de la diferència.

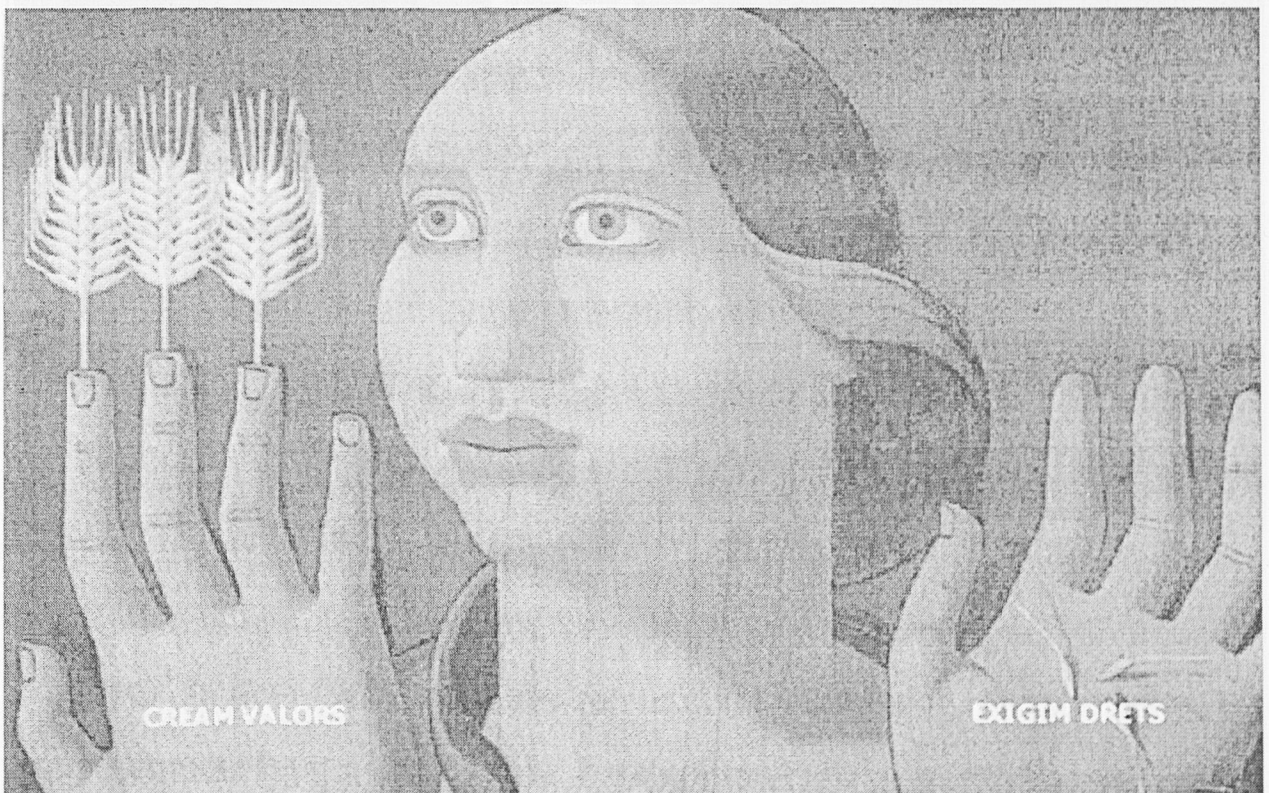
Dàrreres tendències.

4.-CONCLUSIONS.

1.- FEMINISME PREMODERN

1.a.-Les primeres polèmiques.

És possible trobar signes d'aquesta polèmica en el començament del nostre passat clàssic. La Il·lus-

Sessió de treball a l'Escola Sindical de Logroño

tració sofisticada va produir el pensament de la igualtat entre els sexes, encara que, ha sobreviscut millor la reacció patriarcal que va generar: Les facècies bifronts d'Aristòfanes, la Política d'Aristòtil, la recollida de Plató. Amb aquests precedents, es va anar elaborant un discurs de divisió de l'espècie humana en dos: dos cossos, dos tipus de raonament, dues morals, dues lleis, establint, teòricament, la inferioritat de la dona respecte de l'home.

1.b.- El Renaixement.

Els paràmetres revolucionaris del Renaixement, creen un nou paradigma humà, el de l'autonomia, però no es va fer extensible a les dones. La confusió de la condició d'humà amb els barons, permet l'aparició de l'ideal "d'home Renaixentista".

Malgrat això, el culte renaixentista a la gràcia, la bellesa, l'ingeni i la intel·ligència, sí que va tenir alguna conseqüència per a les dones. La importància de l'educació, generà nombrosos tractats pedagògics i obrí un debat sobre la naturalesa i deures d'ambdós sexes. L'any 1405, Christine de Pisan, escriu "La ciutat de les dames" en què desmunta el discurs de la inferioritat femenina i ofe-

reix alternatives a la seva situació. Encara, però, s'hauria d'esperar al segle XVII per a la formulació de la igualtat.

1.c.- La qüestió religiosa.

Davant una societat que no permetia a les dones la seva presència en l'àmbit públic, cercaren aquestes una via d'expansió que, rarament, es podia donar en altre àmbit. El moviment de renovació religiosa que va ser la Reforma Protestant, significà la possibilitat d'una sortida emocional i intel·lectual a la seva situació. Amb l'afirmació de la primacia de la consciència-individu i el sacerdocí universal de tots els vertaders creients enfront de la relació jeràrquica amb Déu, obria de

bat en bat les portes a l'interrogant femení: I nosaltres, per què no? Paradoxalment, el protestantisme acabà reforçant l'autoritat patriarcal ja que es necessitava un substitut per a la debilitada

autoritat del sacerdot i del rei. Malgrat això, i com ja succeí amb les heretgies medievals i renaixentistes, la pròpia lògica d'aquestes tesis donà lloc a la formació de grups més radicals. Especialment a Anglaterra, on nasqué el moviment purità, i a mitjans del segle XVII nasqueren algunes sectes que incloïen les dones com a predicadores i admetien que l'esperit pogués expressar-se a través d'elles. Aleshores les va acusar de pactar amb el

dimoni. Les nombroses acusacions de bruixeria contra les dones individualistes al llarg d'aquests segles i la mort en la pira com a conseqüència, foren el càstig de les que desafiaven el poder patriarcal.

1.d.- El Preciicisme a França.

Durant el segle XVII, a França, els salons s'anaven configurant com a espai públic on es generaven noves normes i valors socials. En els salons, les dones gaudien d'una important presència i pro-

En el Renaixement la importància de l'educació generà nombrosos tractats pedagògics i obrí un debat sobre la naturalesa i deures d'ambdós sexes

tagonitzaren el moviment literari i social conegut com a "Preciosisme". Les "precioses", revitalitzaren la llengua francesa i varen inaugurar nous estils amorosos; establiren les seves normes en un terreny que, fins aleshores, rara volta havien decidit. Malgrat això, tal i com va passar amb la Il·lustració sofista, segurament avui es coneix millor la reacció patriarcal a aquest fenomen, simbolitzada en obres tan misògines com "Les dones sàvies" de Molière i "La culta latiniparla" de Quevedo.

2.-FEMINISME MODERN

2.a.- La Revolució Francesa.

Els moviments de dones i feministes que tengueren lloc durant la Revolució francesa i la publicació de "Sobre la igualtat dels sexes" del filòsof Poulain de la Barre, foren moments clau en l'articulació del feminisme modern.

Malgrat els principis de la Revolució francesa d'i-

...la Revolució Francesa no va suposar el reconeixement dels drets de les dones, les més representatives dels moviments reivindicatius foren exilades o mortes a la guillotina...

gualtat universal, en què tots els homes naixen lliures i iguals i, per tant, amb els mateixos drets, les dones no gaudien de drets civils ni polítics. Amb la instauració de la República, no es va solucionar gran cosa. Fou desestimada la petició de Condorcet que la nova República eduqués d'igual manera les dones i els homes i també desestimat el seu escrit de 1790 "

Sobre l'adquisició de les dones del dret de ciutadania".

Al 1791 Olympe de Gouges, escriu la "Declaració de drets de la dona i la ciutadana", on demostra la presa de consciència feminista de les dones d'aquella època, declaració que dedicà a la Reina Maria Antonieta amb qui compartí el mateix destí a la guillotina.

També al 1792 l'anglesa Mary Wollstonecraft redacta la "Vindicació dels drets de la dona". Les dones passen així de la reivindicació individual al moviment col·lectiu. La igualtat es converteix en

Pianos Can Garcias

1.951

Pere Josep Garcias (Pianer)

C/ Joan Maura, Bisbe, 10 - Palma (Mallorca) Tel. i Fax: 971 46 20 16

VENDES I LLOGUERS AMB OPCIO A COMPRA

**AFINACIONS · REPARACIONS · RESTAURACIONS
ASSESSORAMENTS · ACCESSORIS · TRANSPORTS**

una qüestió política.

Malgrat aquestes iniciatives, la Revolució Francesa no va suposar el reconeixement dels drets de les dones; així, al 1793 varen ésser tancats els clubs de dones i al 1794 es va prohibir la presència d'aquestes en qualsevol activitat política, i les més representatives dels moviments reivindicatius foren exilades o mortes a la guillotina. La llavor, tanmateix, estava posada.

2.b.- La revolució industrial i el capitalisme.

Amb l'herència de la Il·lustració i com a resposta als greus problemes que estava generant la revolució industrial i el capitalisme, en el segle XIX nasqueren els grans moviments socials emancipadors, entre ells el feminisme que es presenta, per primera vegada, com un moviment social de caràcter internacional.

El sistema capitalista, amb la incorporació de la dona al món del treball, alterà les relacions entre els dos sexes. Les dones constituïen una mà d'obra més barata i submissa i, a més, dins la burgesia les dones restaren tancades dins les cases, eren marginades de l'educació i les professions liberals i eren considerades com propietat legal dels seus

homes.

Es va articular el moviment Sufragista per reivindicar, principalment, el dret de les dones al vot, però no era aquesta l'única reivindicació, les sufragistes lluitaven per la igualtat en tots els terrenys i per la universalització dels valors democràtics i liberals.

les sufragistes lluitaven per la igualtat en tots els terrenys i per la universalització dels valors democràtics i liberals.

Als Estats Units, el moviment sufragista va estar molt relacionat amb el moviment contra l'esclavitud ja que hi trobaven semblances. En l'any 1848, a l'Estat de Nova York, s'aprovà la "Declaració de Séneca Falls", un dels texts fundacionals del sufragisme.

A Europa, el moviment sufragista anglès fou el més important. Al 1866 el diputat Jhon Stuart Mill, va presentar la primera petició a favor del vot femení, però aquestes peticions no foren acceptades fet que provocà una radicalització de les sufragistes angleses que protagonitzaren vagues de fam, empresonaments i fins i tot, la mort, defensant les seves idees. Hauria de passar la primera guerra mundial i arribar l'any 1928 perquè les dones angleses tenguessin dret al vot.

L'any 1908, a Nova York, tengué lloc la "Uprising of de 2000" (La insurrecció de les

2000), en què treballadores i treballadors, però principalment dones, aconseguiren unes millores laborals (augment de salaris, reducció de jornada i una important participació sindical).

El 8 de març del 1909, hi va haver una massiva manifestació on participaren activament sufragistes, immigrants treballadores, etc., que demanaven millores en les condicions laborals i el dret al vot femení. Aquesta iniciativa juntament amb la mort de més d'un centenar de treballadores en una fàbrica de New Jersey que moriren cremades després d'haver-s'hi tancat demanant "igual treball, igual salari", provocà que la Internacional Sindicalista (Copenhague 1910) convoqués el 8 de març de 1910 un dia de lluita internacional exigint el sufragi universal femení, i a partir d'aquí, es va materialitzar per primera vegada la celebració del dia internacional de la dona treballadora.

3.- FEMINISME CONTEMPORANI

3.a. Neofeminisme: els anys seixanta i setanta.

Amb la consecució del vot, recordem que a l'Estat espanyol les dones tenim dret a votar des de l'any 1931, i amb totes les reformes que això comportà, semblava que totes les demandes de les dones estaven satisfetes, però ben al contrari, i segons revela Betty Friedan amb la seva obra "La mística de la feminitat", les dones no se sentien a gust. No va ésser fàcil descobrir i expressar els termes de l'opressió a l'època de la "igualtat legal". La reacció patriarcal enfront del sufragisme i la incorporació de les dones a l'esfera pública durant la segona guerra mundial identificà dona amb mare i esposa, amb la qual cosa retallà qualsevol possibilitat de realització personal i culpabilitzà totes aquelles que no estaven contentes vivint només per als demés.

3.b. Feminisme liberal.

Betty Friedan va contribuir a fundar al 1966 la que ha arribat a ésser una de les organitzacions feministes més poderoses dels estats Units, l'Organització Nacional per a les dones (NOW), organització representativa del feminisme liberal. El feminisme liberal defineix la situació de les dones com de desigualtat, i no d'opressió o d'explotació, i demana la reforma del sistema fins a

El feminisme liberal defineix la situació de les dones com de desigualtat, i no d'opressió o d'explotació, i demana la reforma del sistema fins a aconseguir la igualtat entre els sexes

aconseguir la igualtat entre els sexes. Les liberals centraven el problema en l'exclusió de les dones de l'àmbit públic, propugnaven reformes per a la inclusió en el mercat laboral i crearen una secció destinada a formar dones per ocupar càrrecs polítics.

3.c. Feminisme radical.

Els anys seixanta, foren anys d'intensa agitació política i social. El moviment feminista s'integrà dins un seguit de reivindicacions racistes, classistes i antiimperialistes. El Moviment d'Alliberament de la Dona fou la primera decisió política del feminisme de forma autònoma, és a dir, separada dels homes.

El feminisme radical nord-americà, es desenvolupà entre els anys 1967 i 1975. Fonamentat teòricament en l'obra de Kate Millet Política sexual i en La dialèctica de la sexualitat de Sulamith Firestone, publicades al 1970 i ajudades per la psicoanàlisi, el marxisme i l'anticolonialisme, revolucionaren la teoria política en analitzar les relacions de poder que estructuraven la família i la sexualitat. És a dir, dugueren les reivindicacions feministes a l'esfera del privat. Les dones s'organitzaren en grups d'autoconsciència, en els que construïen la teoria des de l'experiència personal, crearen centres alternatius d'ajuda i auto-ajuda, desenvoluparen una salut i una ginecologia no patriarcal, fundaren llars per a infants, centres per a dones maltractades, centres de defensa personal, etc.

3.d. Feminisme de la diferència: Feminisme cultural i Feminisme de la diferència.

3.d.1. Feminisme cultural.

El feminisme cultural nord-americà és representatiu dels diferents corrents que igualen l'alliberació de les dones amb el desenvolupament i la preservació d'una contracultura femenina. Aquesta contracultura exalta el principi femení i els seus valors i rebutja els masculins. Es basa en la política d'accentuar les diferències entre els sexes, condena l'heterosexualitat i proclama el lesbianisme com única alternativa per a la no contaminació.

3.d.2. Feminismes francès i italià de la diferència.

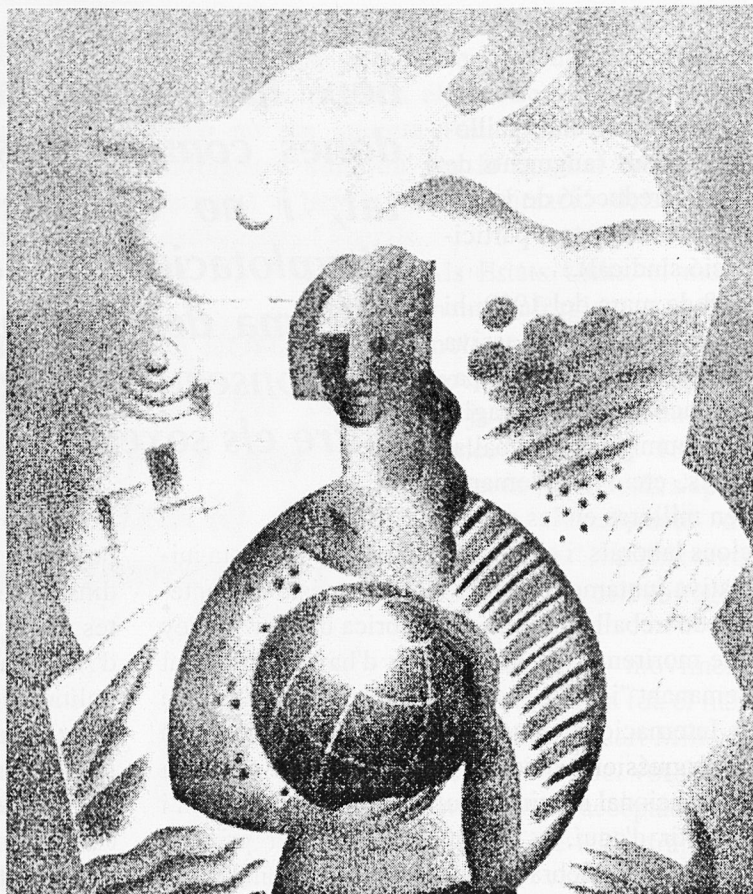
El grup "Psychanalyse et Politique" nasqué en els anys setanta i és un referent ineludible del feminisme francès. Utilitzant la psicoanàlisi com a mètode d'exploració del subconscient, intentà la reconstrucció de la identitat femenina. Les seves partidàries s'enfrontaren durament a les igualitàries per considerar-les reformistes i errades en la seva pretensió d'assimilar les dones als barons.

Les italianes, molt influïdes per les franceses en la recerca de la pròpia identitat, proposen el pas al pla simbòlic centrat en l'autoestima femenina i la reflexió sobre el principi de l'autoritat femenina. El que sí afirmen és que per a la dona no existeix llibertat ni pensament sense el pensament de la diferència sexual. És la determinació ontològica essencial.

3.e.- Darreres tendències.

Després de la dècada dels vuitanta, amb el triomf de líders conseqüents a Anglaterra i Estats Units, i l'enfonsament dels Estats socialistes, semblava que el feminisme havia desaparegut. Malgrat això, els grups de base feministes, amb la seva tasca de reflexió, conscienciació i activisme, continuaven en actiu.

A nivell global, ha pres força el denominat feminisme institucional. Aquest feminisme pren diferents formes segons el país on s'aplica: des dels pactes interclassistes de dones a la nòrdica, on s'ha pogut arribar a parlar de feminisme d'Estat; a la formació de Lobby o grups de pressió a l'americana, com el Lobby de dones de Mallorca, fins a la creació de ministeris o instituts interministerials de la dona, com és el cas de l'Estat espanyol on, al 1983 es creà, com a organisme autònom, el Institut de la mujer i a les Illes Balears, amb la recent creació de l'Institut de la Dona. En definitiva, els

grups de base, el feminisme institucional i la força creixent de la teoria feminista amb la incorporació de la dona als llocs de poder no estrictament polítics, administració, judicatures, càtedres, i a tasques emblemàticament masculines, exèrcit i policia, han anat creant una base feminista que es tanca amb la Declaració d'Atenes del 1992. En aquesta Declaració, les dones mostren el seu desig d'un nou contracte social i d'establir la democràcia paritària.

Després de la dècada dels vuitanta, amb el triomf de líders conseqüents a Anglaterra i Estats Units, i l'enfonsament dels Estats socialistes, semblava que el feminisme havia desaparegut. Malgrat això, els grups de base feministes, amb la seva tasca de reflexió, conscienciació i activisme, continuaven en actiu.

4.- CONCLUSIONS

"La igualtat ja està aconseguida", "El feminisme és un anacronisme que empobreix la vida de les dones", etc., són frases que haureu sentit quan es parla avui dia de feminisme i, principalment, entre les persones joves. Això és degut als grans èxits aconseguits si miram cap enrere, però si analitzam la situació amb més profunditat, veurem

que encara és necessari reivindicar moltes coses. Segons una enquesta publicada en el diari "El País" dia 31 de juliol del 2001, passada recentment a alumnat de 14 a 18 anys, el 23% dels alumnes masculins creuen justificat que les dones cobrin menys que els homes "perquè rendeixen menys" i que només haurien de treballar fora de casa "si poden encarregar-se també de la família i la llar".

Aquestes opinions ens haurien de fer pensar que la situació d'igualtat és només aparent, i s'hi afegim que l'atur femení és molt més elevat que el masculí, que no és certa la relació igual feina-igual salari, que les dones mantenim una doble jornada a casa i al treball, per no parlar de la situació d'agressions i violència que pateixen algunes dones, ens demostra que ens cal treballar molt per transformar la realitat.

La formació igualitària i la reivindicació dels drets de les dones s'han d'encabar en l'aprenentatge dels drets humans amb un enfocament universal. És important no transmetre odi de gènere, ni cap als homes, ni cap a les dones, ni pensar tam-

En la Declaració d'Atenes del 1992. les dones mostren el seu desig d'un nou contracte social i d'establir la democràcia paritària.

poc que són només les dones les que han d'aprendre a defensar els seus drets. La formació s'ha de dirigir també cap als homes ja que són ells els que han de descobrir que la igualtat no suposarà una pèrdua per a ells sinó un guany; han de saber que els valors tradicionalment femenins, els seran de molt valor i que alguns

papers atribuïts tradicionalment als homes, els poden perjudicar.

Els centres educatius són un lloc privilegiat per dur a terme una formació tant de dones com d'homes, i per demostrar que la paraula FEMINISME pot ésser de plena actualitat per arribar a la consecució d'una societat més justa i igualitària.

Diccionario ideológico feminista. Victoria Sau. Ed. Icaria

Feminismos. Ana de Miguel. De 10 palabras clave sobre mujer. Celia Amorós. Ed. Verbo divino

Joan March: Els inicis d'un imperi financer. Pere Ferrer Guasp. Ed. Cort.

Diari El País de 31 de juliol i 1 d'octubre del 2001.

@

Nota per a tota l'afiliació DEMANDA D'ADRECES ELECTRÒNIQUES

@

A fi de completar la nostra base de dades i d'aprofitar els avantatges del correu electrònic et pregam que, si comptes amb una adreça electrònica, ens enviïs un e-mail a la nostra adreça:

stei-i@stei-i.org

on indiquis el teu número d'afiliada/afiliat (el tens a l'etiqueta d'aquesta revista), els teus nom i llinatges i la teva adreça electrònica.

Gràcies per la teva col·laboració

@

@